

מוגש ל: די"ר דפנה גולן

מגיש: דניאל יונס

הלכה או תרבות-

מהו הגורם העומד בבסיסו של יחסה של החברה האורתודוקסית-מודרנית בישראל כלפי הומוסקסואלים בתוכה?

- הקדמה -

"וְאֶת-זָכָר ל' א תִּשְׁכַּב, מִשְׁכָּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא" (ויקרא י"ח:22)

הומוסקסואליות היוותה חלק מן הטבע האנושי מאז ומעולם. המקרא מורה לנו, כי יחסי מין בין שני גברים (או יותר) הינם אסורים. מן הצד השני, ג'ון וינקלר (John Winkler) דן במיניות הגברית ביוון העתיקה, ומראה במאמרו כי באותה תקופה יחסי מין בין שני גברים לא נתפסו כבעייתיים בשל היותם הומוסקסואליים, אלא משום שהם פוגעים בייעודו של האדם, או ליתר דיוק- הגבר, כאקטיבי, ככובש. גבר אשר מאפשר לזכר אחר לחדור אליו, מוותר למעשה על ייעודו כאקטיבי, כובש ושולט, ובזה הוא מוותר למעשה על גבריותו.¹

ההומוסקסואליות לא נעלמה עם שקיעתה של התרבות ההלניסטית. כתופעה אנושית-טבעית אנו מוצאים את ההומוסקסואליות לאורך ההיסטוריה האנושית כולה. חרט הקמה (Gert Hekma) במאמרו 'אמסטרדם'² מראה, כי גם בתקופות בהם פעילות הומוסקסואלית הייתה מנוגדת לחוקי המדינה, אנשים מכל הקשת החברתית קיימו יחסי מין הומוסקסואליים, על-אף שפעילויות אלו נעשו בהיחבא.

בהלכה היהודית 'משכב זכר' היה, ועדיין, אסור בהחלט. אולם, החזרה על חומרת האיסור וההתעסקות בו לאורך כל הדורות- ובכל תפוצות ישראל- מעידה, כי תופעה זו המשיכה להוות "בעיה" שיש להדרש לה. עבודה זו לא נועדה לעסוק בהיבט ההלכתי של התופעה ו/או לתת מענה ל"בעיה" זו, וזאת משום, שלעניות דעתי, פתרון שכזה אינו בנמצא. יחסי מין אנאליים בין שני גברים לעולם לא תותר על-ידי האורתודוקסיה וההלכה. עבודה זו תעסוק, אם-כן, בהיבט ההיסטורי-חברתי ועם השאלה- איך הקהילה האורתודוקסית-מודרנית בישראל מתמודדת עם

J. J. Winkler, 'Laying Down the Law. The Oversight of Men's Sexual Behavior in Classical Athens', ¹ The Constraints of Desire. The Anthropology of Sex and Gender in Ancient Greece, NY/London, 1990, pp. 45-70.

G. Hekma, 'Amsterdam', Queer Sites. Gay Urban Histories since 1600, D. Higgs (ed.), London 1999, ² pp. 61-88.

ההומוסקסואלים החיים בתוכה. האם ההלכה היא זו המנחה את הרבנים והקהילות הדתיות בנוגע ליחסה להומוסקסואליות ולהומוסקסואלים, או שמא המימד החברתי-תרבותי הוא זה שעומד בבסיס גישות אלו? וכיצד פעילותם של ארגונים כמו ארגון 'חברותא- הומואים דתיים' (להלן 'חברותא'), בו אני מתנדב, משפיעים על השיח הציבורי בעניין זה.

אנו נראה כי קיים פער גדול בין הנהגת הקהילה והגישה הרשמית לתופעה, לבין החברה הדתית עצמה. בעוד שהרבנים, ו"הקהילה", ממשיכים להיצמד לרמה ההלכתית חסרת הפשרות, מסרבת לעשות את ההפרדה בין הנטייה המינית לבין הפעילות המינית האסורה, ונותנים את התחושה כי אין על מה לדון בנושא, החברה הדתית מתמודדת עם הנושא ברמה האישית יותר, מפגינה אהדה, אמפטיה ואף קבלה.

הבעיה המרכזית בה ניתקל בעיסוקינו בנושא זה, של הומוסקסואליות בחברה האורתודוקסית-מודרנית בישראל, היא המחסור הרב שיש לנו במקורות כתובים. על-אף שהומוסקסואליות מהווה נושא לדיון מדעי-אקדמי כבר מימי הנאורות, הומוסקסואליות בתוך החברה הדתית בישראל הפכה נושא לדיון רק בעשור האחרון, או ליתר דיוק, רק החל משנת 2001. העבודה תתחיל בסקירה היסטורית קצרה ואז תעבור לעיסוק בתופעת ההומוסקסואליות בחברה האורתודוקסית-מודרנית כפי שהיא מופיעה בעשור האחרון, וזאת בהסתמך גם על ידיעות שהתפרסמו בשנים האחרונות באינטרנט, כשיקוף של שינוי השיח.

אולם, בטרם ניגש אל עובי הקורה, עלינו להקדים ולבאר כמה מושגים בהם נעשה שימוש בעבודתנו זו. ראשית, השימוש שנעשה בעבודה זו במונח 'הומוסקסואליות', בין אם מדובר בנטייה מינית ובין אם מדובר בפעילות מינית, כולל בתוכו את כל אלו, נשים וגברים, אשר אינם הטרוסקסואלים במובהק. במילים אחרות- כל אותם אנשים אשר נמשכים לבני מינם, בין אם זה באופן בלעדי ובין אם זו משיכה המתקיימת לצד משיכתם לבני המין השני (בי-סקסואליים ואחרים). הסיבה לכך היא, שאין הגדרה מדויקת להומוסקסואליות. לא כל האנשים המזוהים כהומוסקסואלים בעיני החברה יגדירו את עצמם ככאלה, מה גם שלא כל התנסות ופעילות מינית הומוסקסואלית מעידה על זהות הומוסקסואלית, הפרדה שההלכה היהודית אינה מכירה.³

שנית, המונח 'אורתודוקסיה-מודרנית' בא לתאר את כל אלו המגדירים עצמם כדתיים. זו הגדרה קצת רחבה ולא לחלוטין ברורה, אך היא באה לתאר את כל אלו השמים את עצמם בין החברה החרדית (אולטרה-אורתודוקסים), אשר, משיקוליה שלה, מעדיפה שלא להתעסק בסוגיה זו בכלל, ולבין המכונים "לא דתיים" או "חילוניים", אשר ניגשים לשאלת ההומוסקסואליות מכוונים אחרים לגמרי. חשוב בעיני להוסיף ולציין, כי האורתודוקסיה המודרנית מזוהה גם עם הזרם הציוני בעולם הדתי.

- סקירה היסטורית-

³ אנו לא נגע כאן בטרנסקסואליות, שכן זהו נושא בפני עצמו, וההתעסקות ההלכתית בו שונה לחלוטין.

התקופה הטרומ-מודרנית-

כפי שצוין לעיל, הומוסקסואליות כאקט מיני בין שני גברים (ולא כזהות מינית) קיימת ביהדות עוד מראשיתה- במקרא. אקט מיני בין שני גברים, כחלק מרשימה ארוכה של איסורי ביאה, אסורה על שני המשתתפים- החודר האקטיבי והנחדר הפאסיבי (בניגוד לתפיסה ההלניסטית שהבאנו לעיל) ומוגדר כ'תועבה'.⁴ אולם, על-אף שהמונח 'תועבה' כתוב בצמוד לאיסור על 'משכב זכר', לא קיים במקרא שיוך ישיר בין השניים. המונח 'תועבה' מופיע במקרא בצמוד לאיסורים רבים, אשר רבים מהם אינם קשורים כלל לאיסורי ביאה. חז"ל היו אלה שקישרו בין יחסי מין הומוסקסואליים לבין המונח 'תועבה' ויצרו למעשה קשר של שייכות בין שני המושגים. חז"ל הסבירו את המונח 'תועבה' כך- "תועבה – תועה אתה בה" (בבלי נדרים, עמוד נ"א, דף א'). אך עם כל זאת, חז"ל לא ראו באיסור על משכב זכר איסור יוצא דופן ו/או מיוחד, אלא כאיסור נוסף המצטרף לשלל האיסורים והחיובים שנועדו לבנות חברה מוסרית ומהוגנת. הבעיה המרכזית ביחסים הומוסקסואליים הייתה, בעיני חז"ל, חוסר ההמשכיות והפרייון.⁵

ימי הביניים-

בימי-הביניים ניתן היה למצוא הרבה שו"תים (שאלות ותשובות) העוסקים ביחסי מין בין גברים. רוב השו"תים עוסקים ב'מלמדי תינוקות' (מורים ב'חדר'), אך יש גם כאלו המתייחסים ליחסים בין מבוגרים, ואנו יודעים שגם גברים נשואים הואשמו ביחסים הומוסקסואליים. העובדה שאנו יכולים למצוא את כל המידע הזה בשו"תים מלמד אותנו, שעל-אף שמדובר באיסור חמור, יחסים הומוסקסואליים היו קיימים במקרים ומקומות רבים, ובהקשרים שונים, בחברה היהודית. אולם, העניין החשוב מבחינתנו הוא, שהיחס שגילתה ההלכה כלפי עבירות מסוג זה, לא היה שונה מן היחס כלפי עבירות אחרות.⁶

⁴ חשוב בנקודה זו להבהיר, כי פעילות מינית בין שתי נשים אינה אסורה באותה רמה, משום שאין כאן מעשה של חדירה. האיסור על פעילות מינית לסבית נלמדת למעשה מפרשנות איסור ההליכה 'בחוקות הגויים': "קִמְעֵשָׁה אֶרְכָּךְ-מְצַרִים אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם-בָּהּ, לֹא תַעֲשׂוּ; וְכִמְעֵשָׁה אֶרְכָּךְ-כִּנְעֵן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה, לֹא תַעֲשׂוּ, וּבְחֻקֵי תִיָּהֶם, לֹא תִלְכוּ" (ויקרא י"ח:3). והרמב"ם פרש פסוק זה וכתב: "נשים המסוללות זו בזו--אסור, וממעשה מצריים הוא שהוזהרנו עליו: שנאמר "כמעשה ארץ מצריים... לא תעשו" (ויקרא יח,ג); ואמרו חכמים, מה היו עושים איש נושא איש, ואישה נושאה אישה, ואישה נישאת לשני אנשים" (רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק כ"א, הלכה ח'). למעשה, אישה אשר קיימה יחסי מין עם אישה אחרת אינה מחויבת להתגרש מאישה, באם היא אכן נשואה (עיין ברמב"ם שם, הלכה ט'). מסיבה זו, ואולי גם בשל העובדה שבמשך דורות רבים נשים לא נתפסו כיצורים מיניים (עיין במאמרה של ננסי טונה הדן בשליטה בידע בהקשר המיני- N. Tuana, 'Coming to Understand: Orgasm and the Epistemology of Ignorance', *Hypathia* 19:1 (Winter 2004), pp. 194-232), אך אין זה המקום להרחיב בנושא על-אף שקיים קשר הדוק בין נושא זה לבין נושא עבודתנו- ההלכה אינה מתעמקת בלסביות כפי שהיא עושה עם הומוסקסואלים.

⁵ ר. לוביץ, 'סלידה, סובלנות או מתירנות. יחס היהדות להומוסקסואליות', *דעות* 11 (קיץ תשס"א, 2001), עמ' 9. (להלן לוביץ)

⁶ ראה למשל: י. בן-נאה, 'משכב זכר בחברה היהודית העות'מאנית', *צינון* סו (תשס"א), עמ' 171 - 200.

ובכן, הספרות הרבנית, הן של חז"ל והן של ימי-הביניים, לא רואה בגבר המקיים יחסי מין עם גברים/אחרים כמי שיש לו נטייה מינית שונה והמשתתפים באקטים מיניים הומוסקסואליים לא נתפסו כחולים ו/או כסוטים. היחס כלפי הומוסקסואליות היה הלכתי-משפטי גרידה, וככזה הוא לא התייחס כלל להיבטים החברתיים. השינוי בהסתכלות על יחסים הומוסקסואליים הגיע עם המודרנה.

המודרנה-

השינוי שחל בתפיסה המודרנית כלפי הומוסקסואליות⁷ השפיע רבות גם על התפיסה היהודית בנושא. אם עד לשלב זה בהיסטוריה הומוסקסואליות נתפסה רק כעוד חטא, הרי שמאותה נקודה והלאה התופעה תבחן כאיסור מיוחד ויוצא דופן. מעתה, אקט מיני הומוסקסואלי ייתפס כדבר-מה המנוגד לטבע. בתחילה נתפסה הומוסקסואליות כמחלה, ומאוחר יותר כהפרעה נפשית.

בפעם הראשונה שגישה זו הופיעה בספרות ההלכתית הייתה ב"שו"ת אגרות משה" של הרב משה פיינשטיין (1895-1986). פיינשטיין הגיב על תפיסת חז"ל את המונח 'תועבה' שהבאנו לעיל, וכתב: "אבל למשכב זכר ליכא [אין] שום תאוה מצד הבריאה וכל המתאוה לזה הוא רק תועה מהטבע [...] שכל התאוה הוא רק מחמת שהוא דבר אסור, ויצר הרע מסיתו להמרות נגד רצון ה'".⁸ לשיטתו של פיינשטיין, הומוסקסואליות היא מגעילה, מתועבת ולא-טבעית בכל הרבדים- התורה, המוסר האנושי והטבע.⁹ כבר כאן ניתן לראות את השינוי בתפיסה. תשובתו זו של פיינשטיין מעידה, כי הומוסקסואליות לא נתפסה בעיניו כאיסור הלכתי בלבד, אלא כעדות לפגם נפשי-מוסרי של ההומוסקסואל. לתשובתו ההלכתית, לכאורה, של פיינשטיין נכנסו גם שיקולים תרבותיים-חברתיים ברורים. הומוסקסואליות אינה עוד איסור הלכתי מתוך רבים, אלא חולי נפשי.

ישנה אמירה שטוענת, שכל תהליך תרבותי-חברתי בעולם המערבי, מגיע אל החברה האורתודוקסית-מודרנית באיחור של 30 שנה. ואכן, כמעט 30 שנה לאחר שההומוסקסואליות הוצאה מתוך רשימת ההפרעות הנפשיות של האיגוד הפסיכיאטרי בארה"ב (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders by the American Psychiatric Association) בשנת 1973, נערך הדין הפתוח והפומבי הראשון על הומוסקסואליות בחברה האורתודוקסית-מודרנית. מה שמעניין הוא, שהדין נשא אופי חברתי מובהק ולא הועלה כשאלה הלכתית/רפואית.

⁷ להרחבה ראה, מ. פוקו, 'משתלה של סטיות', **הרצון לדעת. תולדות המיניות, כך ראשון**, ג. אש (תרגום מצרפתית), ת"א 2007, עמ' 29-38.

⁸ שו"ת אגרות משה, או"ח ד', קט"ו.

⁹ לוביץ, עמ' 11.

הסרט האמריקאי-ישראלי 'לפניך ברעדה'¹⁰ הועלה לאקרנים בשנת 2001. הסרט עוסק בקשיים הפוקדים הומוסקסואלים ולסביות דתיים, בעיקר בארה"ב ובישראל, אך גם בבריטניה, כמי שמנסים לחיות הן כדתיים והן כלסביות/הומוסקסואלים. התגובה לא אחרה לבוא, וכבר באוגוסט של אותה שנה פורס המאמר האקדמי-דתי הראשון בנושא בתוך כתב-העת 'דעות'. כותב המאמר, הרב רוני לוביץ,¹¹ ציין בעצמו כי, עשר שנים קודם לפרסום מאמרו זה, הוא כתב מאמר העוסק גם-כן בהומוסקסואליות, אך שום מפרסם לא הסכים להכניס את מאמרו לקובץ מאמרים כלשהו. הסיבה לכך, לטענתו של לוביץ, הייתה ש"ההומוסקסואליות אינה שכיחה בחברה הדתית, ומה לנו לפשפש בבעיות לא לנו".¹² תגובה זו שציין לוביץ, מעידה כי בבסיס ההתעסקות ב"בעיה" זו של הומוסקסואליות אינה הלכתית כי-אם חברתית.

גם היום העולם הרבני עוסק בסוגיות הלכתיות רבות שאינן נוגעות לו באופן ישיר ומיידי (הלכות המקדש כדוגמא בולטת ושכיחה ביותר). הטיעון של "אינו שכיחה בחברה" אינו תקף לדיון הלכתי גרידה, שהרי חז"ל בעצמם טענו שלא היה ולא נברא 'ילד סורר ומורה', אך עם זאת הם לא נמנעו מלפסוק שורה שלימה של הלכות הנוגעות בדבר. אין ספק בעיני, כי תירוץ זה מעיד מעל לכל ספק כי ההחלטה שלא לעסוק בסוגיה נובעת מתוך שיקולים תרבותיים-חברתיים גרידה. ואכן, מטרתו המרכזית של לוביץ במאמרו היא לדון בנושא ההומוסקסואליות מתוך נקודת מבטה של החברה ולא מתוך הפרספקטיבה של ההומוסקסואלים עצמם. מאותה נקודה, הומוסקסואליות הפסיקה להיות שאלה הלכתית, והחלה לשאת אופי של "בעיה" חברתית שיש לדון בה וללבנה. מסיבה זו, ומאותו הרגע, לסביות הפכו גם-כן לחלק מן הדיון החברתי-דתי. לסביות מצויה אומנם בקטגוריה הלכתית שונה מזו שבה מצויה ההומוסקסואליות, אך מבחינה חברתית, לסביות והומוסקסואליות-חד הם.

שנתיים לאחר פרסום ראשון (וראשוני) זה, בדצמבר 2003, ובאותו כתב-העת- 'דעות', כתב זאב שביידל (אז תחת שם העט- 'זאב דרור') מאמר הדן בטיפול ההמרה של ארגון 'עצת נפש' (נוסד בשנת 2001).¹³ בפעם הראשונה ההומוסקסואלים עצמם הוארו באור הזרקורים ולא החברה הדתית שסביבם. שביידל, כקרימינולוג והומוסקסואל דתי בעצמו, תקף את טיפולי ההמרה של 'עצת נפש' (או שמא צריך היה לכתוב- 'עצת נפש'), אולם בה בעת מחה שביידל כנגד העובדה ש'עצת נפש' הם הארגון היחיד בעולם האורתודוכסי-מודרני שמוכן להתמודד באמת עם קשייהם של ההומוסקסואלים. שביידל, בעודו תוקף את הארגון, מראה, כי 'עצת נפש' לקח את השיח הציבורי בנושא רגיש זה צעד אחד קדימה, והחל לטפל בהומוסקסואלים עצמם ולא ביחסה של החברה הדתית כלפיהם, באנשים ולא ב"חטא".

¹⁰ S. S. DuBowski, **Trembling Before God**, New Yorker Film, 2001.

¹¹ לוביץ.

¹² שם, עמ' 9.

¹³ ז. דרור (ז. שביידל), 'עוצו עצה- על ארגון 'עצת נפש' לתמיכה בהומואים דתיים, מיסודו של הרב שלמה אבינר', *דעות* 17 (חורף תשס"ד, 2003), עמ' 16-12.

שלוש שנים אחר-כך, בחורף 2006, פרסם שבידל, הפעם בשמו האמיתי, מאמר נוסף. במאמרו 'אח(ר)ים בקרבנו'¹⁴ מראה שבידל את התמורות שחלו בחברה האורתודוכסית-מודרנית ביחס כלפי הומוסקסואלים ולסביות. שבידל דן הן בסיבות לתמורות אלו והן ביחס השונה כלפי התופעה שניתן למצוא בין רבנים שונים. הוא טוען כי דמותה של האורתודוכסיה המודרנית השתנתה בשנים האחרונות בשל השפעות שונות הכוללות פוסט-מודרניזם, פמיניזם ואינדיבידואליזם.¹⁵ חלק משינויים אלו, לשיטתו של שבידל, דחפה רבים גם להתמודדות עם, או אולי מול, האח(ר)ים שבקרבם. שייבדל מדגים במאמרו כיצד היחס שהחל ב"זה בניגוד לטבע ולתורה" (פיינשטיין), דרך "אין דבר כזה: "הו'... דתי" (שלמה אבינר),¹⁶ הגיע בסופו של תהליך למקום של "אתם קיימים, גם אם חושבים שתיעלמו" (יובל שרלו).¹⁷ מה שברור הוא, שהקו המקשר בין שלוש גישות אלו, הוא ההיבט החברתי הגובר על זה ההלכתי.

השנים האחרונות-

בדצמבר 2007 הוציא חיים אלבום את סרט הגמר שלו 'ואהבת'.¹⁸ סרטו זה של אלבום זיכה אותו בפרסים רבים בארץ ובחו"ל, והביא, בשל כך, לחשיפה רחבה של הסרט. על-אף העובדה שמדובר בסרט סטודנטים בן 28 דקות בלבד, הסרט מצליח להעביר את תחושותיו של בחור ישיבה המנסה להתמודד עם נטיותיו ההומוסקסואליות. בניגוד לרוב המקרים המוצגים בסרט 'לפניך ברעדה', מצליח אלבום, שש שנים אחר-כך, להציג דמות שבסופו של תהליך משלימה עם עצמה ועם נטיותיה ולהישאר בעולם הדתי. עניין נוסף שיש לציין כאן, היא העובדה שסרטו של אלבום מתמקד בישראלי (בניגוד ל'לפניך ברעדה') והוא נתמך באופן מלא על-ידי בית ספרו של אלבום-מעלה' שהינו בית-ספר דתי. הדיון בדבר הומוסקסואליות בחברה האורתודוכסית-דתית הפך לפומבי ורחב בהרבה מן העיסוק הרבני. הדיון הפך לחברתי.

בדצמבר 2008 הארגונים הו"ד (הומואים דתיים- נוסד בשנת 2008) 'חברותא – הומואים דתיים' (מייסודו של הבית הפתוח לגאווה וסובלנות בירושלים- נוסד בשנת 2007) ובת-קול (ארגון לסביות-דתיות- נוסד בשנת 2005) ערכו מפגש אליו הוזמן גם הרב יובל שרלו, ראש ישיבת ההסדר

¹⁴ ש. שבידל, 'אח(ר)ים בקרבנו, על מקומם של דתיים הומוסביים בחברה הדתית', *אקדמות י"ז* (שבט תשס"ו), עמ' 85-144.

¹⁵ לעניות דעתי, גם ה'הנתקות' הביאה לשינוי תודעתי עמוק בחברה הדתית בארץ ביחס למקומה בחברה הכללית, במדינת ישראל וביחס כלפי העומדים בראשה, קרי- הרבנים.

¹⁶ "אין כזה דבר הומו דתי", NRG יהדות, 12.12.2004. (<http://www.nrg.co.il/online/11/ART/836/068.html>). כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

¹⁷ "הרב שרלו להומואים הדתיים: עדיף לצאת מהארון", Ynet יהדות, 21.12.2008. (<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3641851,00.html>). כניסה אחרונה ביום 28.11.2011. (להלן **שרלו**)

¹⁸ ח. אלבום, **ואהבת**, מעלה- בית הספר לטלוויזיה, לקולנוע ולאומנויות, ירושלים, 2007.

בפתח-תקווה. במפגש זה הוצגו 'עשרת הנקודות של אתר הו"ד'¹⁹ המניח קווי יסוד חדשים ליחסם של רבנים כלפי הומוסקסואלים בחברה הדתית. עשרות רבנים חתמו על מסמך עקרונות זה, ורבים אחרים ראו אותו ונחשפו לרעיונותיו גם אם לא חתמו את שמם עליו. במפגש זה אמר שרלו את הדברים הבאים: "אם האדם מסוגל לצאת מהארון יהיה לו יותר טוב, כי הוא יחיה חיים של אמת [...] אתם קיימים, גם אם חושבים שתיעלמו [...] האמירה שאין כזה דבר הומואים ולסביות דתיים שקולה לאמירה שאין כזה דבר דתי דובר לשון הרע".²⁰

באפריל 2009 הוזמן אלבום להקרין את סרטו 'ואהבת' בבית הכנסת האורתודוכסי-מודרני 'ידידיה',²¹ וכשנה אחר-כך נערכה הרצאה של ארגון 'שב"ל' (שהכל ברא לכבודו- תמיכה וחינוך לסובלנות- נוסד בשנת 2007) בישיבת ההסדר בעתניאל, כחלק מפעילות ענפה במסגרות חינוכיות רבות בתוך הזרם האורתודוכסי-מודרני. בצמוד למצעד הגאווה שנערך בירושלים (29.07.2010) ערכו 'נאמני תורה ועבודה' כינוס מיוחד במתחם בית המשפט העליון בירושלים תחת הכותרת "ובליבה חומה? על הפרהסיה הציבורית הירושלמית". כינוס זה נעשה במקביל, והתייחס אל, העצרת שהתקיימה מול הכנסת בסיום מצעד הגאווה בעיר. במהלך השתיים האחרונות הוזמנו בנות ובני הקהילה הדתית הגאה להצטרף לקהילת 'שירה חדשה' בירושלים ולקהילת 'יחד' שבתל-אביב, ובימי הכיפור האחרונים (תשע"א ותשע"ב) הוצאנו ב'חברותא' עלון תורני שהרבנים אביה הכהן ושמואל ריינר היו בין הכותבים בהם, וחולקו בבתי כנסת ומניינים רבים ברחבי הארץ.²²

בחודש מאי 2011 פורסם בכלי התקשורת בישראל ובעולם²³ על מיזם חדשני המשדך בין הומוסקסואלים ולסביות דתיים, על מנת שאלו יוכלו להקים משפחות "נורמטיביות" בישראל. המיזם שהוקם בידי הרב ארליה הראל (ישיבת שילה) זכה לתמיכתם של רבנים רבים מן השורה הראשונה בישראל. אולם, מיד לאחר פרסום הדברים בכלי התקשורת, הסירו רבים מהם את תמיכתם הפומבית במיזם.²⁴ ארגון 'חברותא', ואני כדוברים, יצא נחרצות כנגד המיזם.²⁵ לדעתנו,

¹⁹ המסמך שונה מאז. כיום הוא מונה תשע נקודות במקום עשר, ולעניות דעתי הפך המסמך למתפשר יותר עם העמדה הרבנית המקובלת בסוגיות כמו- מקור הנטייה ויעילותם של טיפולי ההמרה. אתר הו"ד, **מסמך העקרונות**, <http://www.hod.org.il/files/files/newp.pdf>. כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

²⁰ שרלו.

²¹ H. Watzman, 'Gay, Orthodox, and in Love: Chaim Elbaum's "And Thou Shalt Love"', South Jerusalem- A Progressive, Skeptical Blog on Israel, Judaism, Culture, Politics, and Literature, April 19th 2009, <http://southjerusalem.com/2009/04/gay-orthodox-and-in-love-chaim-elbaums-and-thou-shalt-love/>. כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

²² <http://havruta.org.il/archives/7642> ו- <http://havruta.org.il/archives/8884>. כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

²³ <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4111584,00.html>, וכך <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2087274,00.html> כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

²⁴ <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4114908,00.html> כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

²⁵ <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4115603,00.html> כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

המיזם הינו רק עוד ניסיון למחוק את קיומם של הומוסקסואלים בחברה הדתית- אם לא בשינוי דרך "טיפולי" המרה, אזי בנישואי סרק. הרבנים שהסירו את תמיכתם הפומבית, כך לעניות דעתי, עשו זאת משום שהמיזם בעצמו מודה בקיומם של הומוסקסואלים, שהרי אם אלו לא היו קיימים לא היה באמת צורך ל"הסתירם". רק הרב שלמה אבינר היה כנה מספיק בשביל לומר את הדברים בקול ובאופן גלוי, שהומוסקסואלים ניתנים לשינוי, ועל-כן אין לתמוך במיזם שכזה שמוותר מראש על "תיקון" זה של "בעלי נטיות הפוכות".²⁶

המעניין הוא, שגם הרב הראל, יוזם המיזם עצמו, הודה באופן פומבי בכך שהוא מודע היטב לאפשרות הסבירה בה בני הזוג הנשואים יקיימו קשרים מקבילים עם בני מינם. הראל אמר בראיון וידיאו באתר TIME האמריקאי, שאין זה מעייננו.²⁷ אמירה זו, גם אם לא באופן מודע, מכריזה למעשה- ההומוסקסואליות הופקעה מן הרובד ההלכתי. כל עוד הזוג שומר על המסגרת החברתית-תרבותית, לעניין ההלכתי אין נגיעה.

ביולי 2010 חתמו רבנים רבים על מסמך עקרונות הקורא לקבלה הוליסטית של ילדי זוגות חד-מיניים בחינוך ובשאר המסגרות הדתיות.²⁸ במסמך נעשה שימוש נרחב בשפה הלכתית, אך אין ספק כי זו הצהרה חברתית-תרבותית מובהקת. ארגון 'חברותא' ממשיך להוביל שינוי שיח זה. לאחרונה זומנו לעמוד בפני ועדה של משרד הבריאות הדנה בהרחבת 'חוק ההסכמים לנשיאת עוברים' (תשנ"ו, 1996), על-מנת שנוכל להציג את הפן ההלכתי שבשמו יש להתיר פונדקאות בישראל גם לזוגות הומוסקסואליים. בהקשר זה מעניין היה, שדוקא הפן ההלכתי הוא זה שיצר שיח חברתי חדש, שכן דרך השאלות ההלכתיות שהפנינו לרבנים בנושא זה, העלנו את נושא הזוגיות החד-מינית והמשפחה החדשה על פני השטח.

²⁶ <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4112418,00.html> כניסה אחרונה ב- 28.11.2011.

²⁷ http://www.time.com/time/video/player/0,32068,1113136349001_2088670,00.html כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

²⁸ <http://statementofprinciplesnya.blogspot.com> /כניסה אחרונה ביום 28.11.2011.

כפי שראינו בעבודה זו, השנים האחרונות עמדו בסימן של תמורה משמעותית בדבר יחסה של האורתודוכסיה המודרנית כלפי הומוסקסואלים. כל הדוגמאות שהבאנו לעיל מעידות, לעניות דעתי, כי הדיון בדבר הומוסקסואליות בחברה האורתודוכסית-מודרנית הפך לחברתי באופן מובהק, והופקע ממנו, במידה ניכרת אם-כי לא לגמרי, המימד ההלכתי. לצערנו יש עוד רבים שעוד שבים אל האיסור מן התורה ותולים בו את כל התנגדותם, מעשה שאין דרך אחרת מאשר לכנותו-הומופובי, שכן הוא רואה את הומוסקסואל כיצור מיני מובהק, בעוד שההטרוסקסואלים אינם נדרשים לחקירה ציבורית ופומבית בדבר הרגלי המין שלהם.

בעשור האחרון הומוסקסואליות הפכה לנושא שניתן לדבר עליו בפומבי, הן בידי רבנים והן בידי החברה האורתודוכסית-מודרנית רובה, החל במאמרים אקדמיים, דרך אמירות מתקשרות וכלה בסרטים פופולאריים וסדרות טלוויזיה המוקרנות בבתי הכנסת כבבתי הקולנוע. חשיפה זו השפיעה רבות על השיח בציבור האורתודוכסי-מודרני.²⁹

אולם, מקומם של הומוסקסואלים בחברה הדתית עוד רחוק מלהיות אידיאלי. עדיין קיים פער גדול בין עמדת הרבנים (המייצגים, לכאורה, את ההלכה) לבין התפיסות החברתיות. וכפי ששרלו אמר, הפתרון היחיד לגישור על פער זה יהיה יצאה המונית של להט"בים (לסביות), הומוסקסואלים, טרנס ובי-סקסואלים) מהארון. רק אז הקהילות, ובראשם הרבנים, יצטרכו להתמודד עם התופעה באמת. יש להכריח את הדיון ההלכתי להישיר קו עם זה החברתי, רק כך יבוא השינוי.

האיסור המקראי על משכב זכר מופיע יחד עם רשימה ארוכה של איסורי ביאה: גילוי עריות במשפחה, איסור משכב עם אישה ואחותה, נידה, ניאוף ומשכב בהמה- 17 פסוקים בסך-הכל.³⁰ מכל אלו בוחרים המתריסים לשוב ולהדגיש רק את האיסור על משכב זכר. אם מדובר בעיסוק הלכתי בלבד יש לשאול- מדוע מכל 17 הפסוקים הללו נוטים להדגיש פסוק קצר אחד? לעניות דעתי, התשובה היא, שבנוגע לכל שהאיסורים המוזכרים בפרשה, משכב זכר הוא היחיד הנתון במחלוקת חברתית. על מה שמוסכם על כולם אין להתווכח, הויכוח עולה בשעה שישנם קולות אחרים המאתגרים את האיסור המקראי, וחשוב מכך- את הסדר החברתי הקיים.

²⁹ בדומה לכך ראה את עמדתו של אוסטרבוז בדבר הקשר בין אורבניזם ומיניות. H. Oosterhuis, **Stepchildren of Nature. Krafft-Ebing, Psychiatry and the Making of Sexual Identity**, Chicago 2001, p. 38

³⁰ ויקרא י"ח: 7-23.

ביבליוגרפיה-

ספרות-

- ז. דרור (ז. שביידל), 'עוצו עצה- על ארגון 'עצת נפש' לתמיכה בהומואים דתיים, מיסודו של הרב שלמה אבינר', דעות 17 (חורף תשס"ד, 2003), עמ' 12-16.
- י. בן-נאה, 'משכב זכר בחברה היהודית העות'מאנית', ציון סו (תשס"א), עמ' 171 - 200.
- מ. פוקו, 'משתלה של סטיות', הרצון לדעת. תולדות המיניות, כרך ראשון, ג. אש (תרגום מצרפתית), ת"א 2007.
- ר. לוביץ, 'סלידה, סובלנות או מתירנות. יחס היהדות להומוסקסואליות', דעות 11 (קיץ תשס"א, 2001).
- רמב"ם, הלכות איסורי ביאה.
- ש. שביידל, 'אח(ר)ים בקרבנו, על מקומם של דתיים הומוסביים בחברה הדתית', אקדמות י"ז (שבט תשס"ו), עמ' 85-144.
- שו"ת אגרות משה, או"ח ד'.
- G. Hekma, 'Amsterdam', **Queer Sites. Gay Urban Histories since 1600**, D. Higgs (ed.), London 1999, pp. 61-88.
- J. J. Winlker, 'Laying Down the Law. The Oversight of Men's Sexual Behavior in Classical Athens', **The Constraints of Desire. The Anthropology of Sex and Gender in Ancient Greece**, NY/London, 1990, pp. 45-70.
- H. Oosterhuis, **Stepchildren of Nature. Krafft-Ebing, Psychiatry and the Making of Sexual Identity**, Chicago 2001, pp. 25-55.
- N. Tuana, 'Coming to Understand: Orgasm and the Epistemology of Ignorance', **Hypathia** 19:1 (Winter 2004), pp. 194-232

סרטים-

- ח. אלבום, **ואהבת**, מעלה- בית הספר לטלוויזיה, לקולנוע ולאומנויות, ירושלים, 2007.
- S. S. DuBowski, **Trembling Before God**, New Yorker Film, 2001.

מקורות אינטרנטיים-

- אתר ארגון 'הו"ד'- www.hod.org.il

- אתר 'חברותא – הומואים דתיים'- www.havruta.org.il

- אתר NRG יהדות- www.nrg.co.il

- אתר Ynet יהדות- www.ynet.co.il

- H. Watzman, 'Gay, Orthodox, and in Love: Chaim Elbaum's "And Thou Shalt Love"', *South Jerusalem- A Progressive, Skeptical Blog on Israel, Judaism, Culture, Politics, and Literature*, April 19th 2009, <http://southjerusalem.com/2009/04/gay-orthodox-and-in-love-chaim-elbaums-and-thou-shalt-love/> (20.09.2010)
- TIME online- www.time.com